

УДК 725

Аспірант Тимовчак І. Ю.
науковий керівник: док. арх., проф. Проскураков В. І.
кафедра дизайну архітектурного середовища
Національного університету «Львівська політехніка»

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЕКТУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. На основі проаналізованого світового досвіду, автор виявив основні фактори, які впливають на проектування дипломатичних об'єктів.

Ключові слова: дипломатичне представництво, функціональна зона, містобудівна структура, фактор, консульство.

Обґрунтування актуальності.

Незалежна Українська держава нині впевнено торує власний шлях у світовій політиці, виступає вагомим геополітичним фактором міжнародного життя. Її поява на політичній карті світу в серпні 1991 року правомірно визначається багатьма суспільствознавцями як одна з найбільших геополітичних і політико-філософських подій ХХ ст. Багатогранна, активна й наполеглива діяльність України на міжнародній арені протягом останніх років, її ініціативна участь у євроатлантичних структурах, загальноєвропейському та регіональних процесах засвідчили чітко окреслений курс нашої Батьківщини до цивілізованого світового співтовариства [3]. Особлива відповідальність при цьому лягає на вітчизняну дипломатичну службу. У зв'язку з цим зростає роль дипломатичних установ – будівель, в яких вони розміщуються, які презентують нашу державу за кордоном.

Постановка проблеми.

Головним компетенційним актом, що визначає організацію та діяльність дипломатичних об'єктів України є «Положення про дипломатичне представництво України за кордоном», яке не розкриває всієї повноти системи створення та функціонування національного дипломатичного представництва та його інфраструктури. За роки незалежності не створено державної програми, яка б чітко визначила основні завдання для проектування нових дипломатичних представництв України за кордоном. Створення їх індивідуального архітектурного образу, об'ємно-планувальної структури, сучасної інфраструктури, презентувало б нашу країну за кордоном, як надійного та відповідального партнера.

Виклад основного матеріалу.

Щоб напрацювати єдину концепцію для проектування та будівництва українських дипломатичних представництв, проведено ретельний аналіз факторів, які на них впливають (рис. 1).

Рис. 1. Фактори, які впливають на проектування об'єктів для дипломатичної діяльності.

Юридично-правові фактори. Специфічні особливості формування архітектури дипломатичних об'єктів визначаються в першу чергу правовим статусом даних установ. Правові основи сучасної дипломатичної діяльності були закладені в XIX ст. на Віденському конгресі. Головним юридичним документом, який регулює сучасні дипломатичні відносини, стала Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року, яка встановила базові юридичні норми для дипломатичної діяльності. У Віденській конвенції 1961 р. дипломатичні імунітети і привілеї розподілені на дві категорії: імунітети і привілеї дипломатичного представництва та особисті імунітети і привілеї членів дипломатичного персоналу та їх сімей. До першої категорії відносяться: недоторканність приміщень дипломатичного представництва, імунітети майна і засобів пересування, кореспонденції і архівів, податковий (фіскальний) імунітет. До другої категорії відносяться: особиста недоторканність і недоторканність житла.

Глави іноземних дипломатичних представництв, акредитованих в даній державі, дипломатичний персонал іноземних дипломатичних представництв в даній державі і члени їх сімей складають дипломатичний корпус.

Недоторканність приміщень дипломатичного представництва забезпечується двома обов'язками держави перебування: забезпечити належну (ефективну) зовнішню охорону цих приміщень [6].

Крім міжнародних правових актів, в кожній суверенній державі приймаються відповідні положення, які регламентують діяльність власних дипломатичних представництв за кордоном.

Персонал дипломатичного представництва відповідно до функціональних вимог до дипломатичного представництва поділяється на три категорії:

- дипломатичний;
- адміністративно-технічний;
- обслуговуючий.

Внутрішня структура дипломатичного представництва визначається законодавством акредитуючої держави. Дипломатична служба в першу чергу вимагає неухильного виконання дипломатичного протоколу. Дипломатичний протокол включає в себе, перш за все, ряд заздалегідь встановлених церемоній і заходів, а також акцій і дій, які і складають ядро дипломатичної діяльності. Головні церемонії дипломатичного протоколу наступні: зустріч посла і глав урядових делегацій, вручення вірчих грамот, дипломатичні прийоми, міжнародні переговори, проводи посла і глав урядових делегацій.

Дипломатичні прийоми - одна із загальноприйнятих і поширених форм міжнародної діяльності урядів, відомств іноземних справ, дипломатичних представництв і дипломатів. Прийоми проводяться як відзначення важливих подій (національних свят, ювілейних дат, річниць підписання договорів, а також з нагоди перебування в країні високого гостя або делегації), так і в порядку повсякденної діяльності міністерств закордонних справ і посольств.

Проведення прийомів, як правило, відбувається в резиденції посла або в будівлі посольства. З урахуванням правового статусу резиденції посла та посольства, гості, які відвідують прийом, ніби опиняються на території держави, яку представляє посол. Якщо прийом влаштовується з нагоди національного свята або на честь високого гостя, в кінці прийому можлива організація невеликого концерту або показ фільму. У різних країнах прийоми такого роду нерідко проводяться на відкритому повітрі - на терасі або в саду (рис. 2). Під час таких прийомів можливі концерти, виконується національна музика приймаючої країни і країни гостя. Перед будівлею, де проходить прийом, іноді вибудовується почесна варта, яка віддає військові почесні приїзди і від'їзди головного гостя [4].

Рис. 2. Внутрішнє подвір'я Польського посольства в Берліні, Німеччина (проект)[9]

Службова діяльність дипломатів вимагає організації офісних приміщень і спеціальних матеріально-технічних обслуговуючих засобів, куди входять засоби зв'язку і телекомунікації, автомобільний транспорт.

Функціональні фактори. Функціональні вимоги до сучасних дипломатичних представництв визначаються необхідністю створення сприятливих умов для роботи і проживання всіх співробітників дипломатичної установи впродовж усього терміну перебування.

До функцій дипломатичного представництва відносяться: представницька функція (виступ від імені акредитуючої держави); захист інтересів акредитуючої держави та її громадян; ведення переговорів з урядом держави перебування; розвиток дружніх відносин між державою, яка акредитує і державою перебування; консульська функція; функція інформування свого уряду про країну перебування [4].

Стаття 2 Віденської конвенції [6] зазначається право держави перебування, за відсутності конкретної угоди про чисельність персоналу представництва, запропонувати, щоб чисельність персоналу збереглася в межах, які держава перебування вважає необхідними, враховуючи обставини та умови, що існують в державі перебування, і потреби даного представництва. Середні показники по чисельності співробітників посольства різних держав в тих чи інших країнах можуть відрізнятися досить суттєво. Так, в посольствах США налічується 100 і більше осіб персоналу [2], в той час як для інших країн встановлюються обмеження до 20 осіб. Головним компетенційним актом, що визначає організацію та діяльність дипломатичних об'єктів України є «Положення про дипломатичне представництво України за кордоном», яке не розкриває всієї повноти системи створення та функціонування національного дипломатичного представництва. Однак в указі Президента України «Про Програму розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні» прописано орієнтовні розрахунки проектування іноземних дипломатичних представництв, які потребують постійного уточнення у процесі розвитку. Одні з них це класифікація дипломатичних представництв за чисельністю персоналу, потужністю їх будівель та споруд. Виходячи з розмірів (обсягів) граничних площ від 500 м² до 1500-1800 м² та оптимальної робочої площі на одного співробітника дипломатичного представництва пропонуються такі типи будівель дипломатичних представництв:

- I тип - загальна площа будівлі 1500 м², 50 співробітників;
- II тип - загальна площа будівлі 1000 м², 30 співробітників;
- III тип - загальна площа будівлі 500 м², 10 співробітників.

Розмір площі земельних ділянок території дипломатичних представництв згідно з розрахунками, становить:

I тип - 0,3 га;

II тип - 0,2 га;

III тип - 0,1 га.

Об'єктами інфраструктури дипломатичної діяльності є адміністративні будинки дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав в Україні. До цієї інфраструктури входять також будинки представництв міжнародних організацій в Україні, різні офісні приміщення (державні торговельні та інші ділові представництва, кореспондентські пункти тощо) [7].

В процесі розгляду функціональної організації планувальної структури дипломатичних установ світу було виявлено понад 100 типів приміщень різного функціонального призначення. Для створення найбільш раціональних архітектурно-планувальних рішень необхідно провести аналіз цих груп приміщень за різними кількісними та якісними показниками і критеріями.

Для забезпечення нормального функціонування дипломатичної установи потрібен поділ простору на функціональні зони (рис 3.).

Рис.3. Функціональне зонування дипломатичної установи.

Службова, представницька і житлова зони становлять 75-80% будь-якого дипломатичного об'єкта. За кількістю персоналу дипломатичне представництво може мати значні відмінності: від малих об'єктів у вигляді міського особняка до комплексу будівель і споруд, де кожна функціональна зона представлена окремою спорудою. У малих дипломатичних об'єктах застосовуються полі-

функціональні архітектурно-планувальні зони за принципом об'єднання представницьких і службових зон в одному архітектурному об'ємі. При обмеженій площі ділянки в цей об'єм можна включити і резиденцію (квартиру) посла, глави дипломатичного представництва.

Житлова група великих дипломатичних об'єктів може складатися з декількох будинків секційного, коридорного, баштового типу (5-10 поверхів), розміщених в периметрі території, що охороняється на відстані не менше 10 м від зовнішньої огорожі. Всі житлові будівлі обов'язково мають пожежні проїзди і автостоянки, пішохідні доріжки [4].

На території, що прилягає до житловій зоні, можуть розташовуватися спортмайданчики, тенісні корти; в умовах теплого клімату можливе розміщення відкритого плавального басейну.

Природно-кліматичні фактори. Умови розміщення дипломатичних об'єктів в різних регіонах світу мають свою специфіку і залежать від ряду об'єктивних факторів природного середовища. Природні умови країн тропічного поясу сильно відрізняються від умов європейського континенту.

Природно-кліматичні умови регіонів забудови дипломатичних об'єктів необхідно класифікувати по наступних основних типів:

- гірські, рівнинні, горбисті, болотисті;
- прибережні, континентальні, пустельні, оазисні;
- холодні, помірні, теплі, спекотно-вологі, спекотно-сухі.

За природно-кліматичними умовами можна ввести від 10 до 20 кількісних параметрів середовища. За всіма параметрами необхідно виявити екстремальні значення. Наприклад, для гірських умов важливо виявити максимальні показники сейсмічної активності, вулканічної діяльності. Зі збільшенням висоти над рівнем моря відбувається зниження температури і атмосферного тиску. В горах падіння температури складає приблизно $0,5^{\circ}\text{C}$ на кожні 100 м при русі вгору по вертикалі влітку і на кожні 120 м взимку. Цей фактор необхідно використовувати в умовах жаркого клімату, коли відбувається перегрів повітря до граничних для людини температур. Саме тому столиці деяких країн світу розташовані в горах.

Щодо прибережних районів, необхідно встановити наявність штормових вітрів зі швидкістю понад 20 м/сек. Для кліматичних показників важливі максимальні і мінімальні температури повітря, значення сонячної радіації, кількість опадів, відносна вологість повітря.

Форма і характер рельєфу місцевості задають щільність забудови комплексу, його планувальні параметри; максимальні ухили (понад 20%) виключають використання ділянки для розміщення посольства, так як збільшується небезпека зсувів і значно здорожчує інженерний благоустрій.

Малопродатні насипні, наносні, намиті, заболочені і осадові ґрунти; непридатні райони плавнів, зсувів і карстів.

Сейсмічна активність обмежує поверховість забудови або взагалі виключає дипломатичне будівництво в даній місцевості. Висока сейсмічна активність диктує застосування компактних планувальних рішень.

Для благоустрою ділянки посольства в залежності від ландшафтно-кліматичних умов використовуються різні садово-паркові культури, влаштовуються газони і квітники, висаджуються декоративні сорти чагарників і дерев [4].

Соціально-економічні фактори. Також умови розміщення дипломатичних об'єктів залежать і від соціально-економічних обставин. Соціально-економічні умови країни і столичного регіону зокрема оцінюються за такими параметрами:

- адміністративно-територіальна структура управління;
- економічне використання території;
- історичні традиції містобудівної організації.

Визначальними соціально-економічними показниками є наступні кількісні характеристики:

- чисельність населення;
- національно-релігійний склад населення;
- майновий ценз населення.

Організація цілісної територіальної системи столичного міста залежить від темпів економічного зростання і функціонально-економічного значення столичного міста на глобальному і регіональному рівнях [4].

Містобудівні фактори. Місцезнаходження конкретного дипломатичного об'єкту в структурі міської забудови визначається цілою низкою чинників, пов'язаних з функціональними вимогами, існуючою структурою міста з усіма його елементами і основними зонами міської забудови, ландшафтно-кліматичними умовами, архітектурними та соціально-політичними традиціями.

Для країн світу характерні досить різноманітні варіанти і умови розміщення дипломатичних комплексів в планувальних структурах міських зон. Для раціонального містобудівного вирішення дипломатичних об'єктів необхідно об'єктивно оцінити кліматичні параметри середовища, які визначають комфортність: екстремальні температури, інсоляцію, освітлення, аерацію і відносну вологість повітря, кількість сонячних днів в році, мікрокліматичні особливості. Слід визначити головні напрямки містобудівної діяльності на конкретній території, запропонувати кілька варіантів геометрії забудови, характер благоустрою та озеленення відповідно до рельєфу місцевості [1].

Представництва в містах розміщуються дисперсно, на вільних від забудови ділянках, або групами по 5-10 представництв. Компонування представництв таким чином дає переваги в організації безпеки, інженерному забезпеченні, рівні обслуговування. Об'єкти інфраструктури дипломатичної діяльності представництв можуть розміщуватися в реконструйованих будівлях, основна ж їх частина споруджується. Дипломатичні представництва можуть бути збудовані окремо чи в комплексі з житловою частиною [7].

Розподіл дипломатичних об'єктів в планувальній структурі міста здійснюється або по декількох зонах (не більше 3-х), або по одній планувальній зоні. У першому випадку площа зони становить 20-40 га, у другому - 200-300 га і більше. Площа забудови для компактних і замкнених типів дипломатичних об'єктів становить від 55 до 33% від площі всієї ділянки, а для просторово розвинених типів - від 20 до 10%.

Недостатній рівень забезпечення ресурсами і розвитку інженерних мереж обумовлює збільшення інженерного забезпечення дипломатичних об'єктів і нарощування технічних служб, як наслідок – збільшення площ забудови на 20-30% від початкової [4].

На прикладі Львова, проаналізовано 19 консульських представництв.

Консульство — орган зовнішніх відносин держави, розміщений на території іншої держави (за згодою останньої) для виконання певних функцій. У той час, як посольство займається в першу чергу розв'язанням політичних питань (переговори, збір інформації про країну перебування), консульство здійснює контакти з місцевою владою, займається обслуговуванням громадян, розв'язанням їхніх проблем у рамках законодавства і оформленням документів (візи, паспорти, нотаріальні документи, довідки та ін.) [8]

Проведено класифікацію консульських представництв Львова за характером розміщення в структурі міста (рис.4) :

- в ряді забудови;
- кутовий будинок;
- вільно розташований.

За віддаленістю від центральної частини міста:

- центр;
- території прилеглі до центру;
- периферія

Визначено, що за характером розміщення в структурі міста Львова більшість консульств розташовані в ряді забудови та в кутових будинках на перехресті головних вулиць. Також 17 консульств із 19-ти розташовані в центральній або в прилеглій до центральної частини міста території.

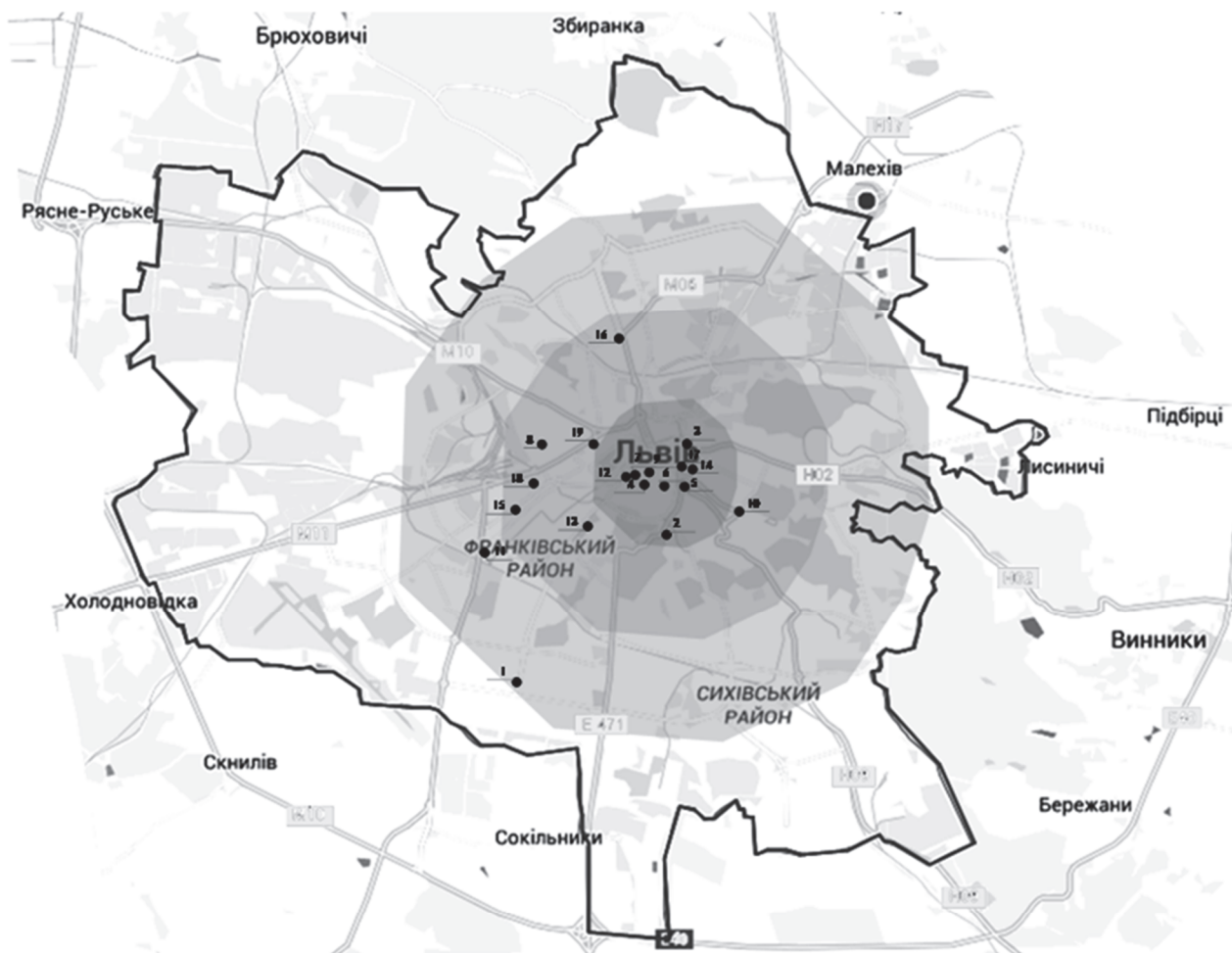

Рис. 4. Схема розміщення консульських представництв Львова.

Висновки

На основі розгляду основних факторів, які впливають на формування дипломатичних об'єктів, можна зробити наступні висновки. Дипломатичні представництва повинні включати в себе спеціальні функціональні зони для прийому та розміщення чималої кількості запрошених гостей. Приміщення для прийому повинні мати як мінімум дві складові: забезпечення урочистих банкетів і парадних виступів як офіційного, так і культурного рівня. Можлива організація урочистих заходів на відкритому повітрі на території посольства. Також дипломатичні об'єкти повинні бути ізольованими від прямих взаємодій із зовнішнім оточенням, в жорсткому контролі над усіма контактами співробітників посольства і в захисті від зовнішніх втручань всіх складових частин дипломатичного об'єкта.

Розміщення дипломатичних об'єктів повинно бути наближене до урядових будівель, резиденції глави держави (в столичних містах) і бути в транспортній доступності до міжнародних засобів комунікацій: аеропортів, портів, вокзалів.

Аналіз функціональних факторів дипломатичних об'єктів показав, що найбільш раціональним є об'єднання приміщень за принципом функціональних зв'язків в кілька планувальних груп: службово-представницьку, консульську, житлову, обслуговуючу.

При розміщенні дипломатичних об'єктів в столичних містах різних країн світу слід враховувати природно-кліматичні, соціально-економічні фактори (до 20 факторів), які визначають умови розміщення дипломатичних будівель і споруд. На розмір площі ділянок посольств впливає розташування їх в структурі міста: при наближенні до приміських зон, площа ділянок зростає і відповідно зменшується відношення площі забудови до площі всієї ділянки. Повністю виключається сусідство дипломатичних представництв з промисловими, комунально-складськими зонами, зонами зовнішнього транспорту. У ряді випадків простежується близькість дипломатичних зон до торгових і ділових центрів міста. Планувальна організація дипломатичних представництв, як правило, має виходи на паркові масиви, відкриті озеленені простори, набережні.

Література

1. Houseal I. Contemporary Embassy Planning: Designing in an Age of Terror / Ian Houseal. // UNC Global. – 2007. – №15. – С. 100.
2. Design for Diplomacy: New Embassies for the 21st Century. // The American Institute of Architects. – 2009. – С. 40.

3. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. — К.: Знання України, 2004. —Т. 1. - 760 с. — ISBN 966-316-039-X
4. Разин А.Д. Архитектура зданий и сооружений дипломатического назначения: Учеб. пособие. — М.: РУДН, 2011. — 178 с.: ил ISBN 978-5-209-03580-0;
5. Трошкіна О.А. Особливості семантики у формуванні образу представницької архітектури України// Автореф. дис. канд. архітектури: 18.00.01 / О.А. Трошкіна; Нац. акад. образотв. мистец. і архіт.. — К., 2006. — 18 с. — укр;
6. Венская конвенция о дипломатических сношениях 18 апреля 1961 г. [Электронный ресурс] // Верховна Рада України. – 1994. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_048.
7. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ “Про Програму розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 1994. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/517/94>
8. Консульство (дипломатія) [Електронний ресурс] // wikipedia. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_\(%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_(%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F)).
9. Polish Embassy in Berlin [Електронний ресурс] // archello. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.archello.com/en/project/polish-embassy-berlin>.

Abstract. On the basis of the analysed world experience, the author has outlined the main factors that influence the design of diplomatic facilities.

Key words: diplomatic mission, functional area, urban structure, factor, consulate.

Аннотация. На основе проанализированного мирового опыта, автор выявил основные факторы, влияющие на проектирование дипломатических объектов.

Ключевые слова: дипломатическое представительство, функциональная зона, градостроительная структура, фактор, консульство.